

Ugyane tárgyban a senatus azt a kérdést vetette fel, hogy vajjon a törvényben kifejezett felhatalmazásból következtetni lehet-e arra is, hogy ezzel a királyra a tényleges ministerium megtartása kényszerítették fel, hogy a felhatalmazást gyakorolhassa. Habár a kérdés csak formai volt s abban megegyeztek, hogy a korona joga ministerei megválasztására ezzel nem volt korlátozni szándékolva, mégis a senatus minden kétség eloszlatása végett szükségesnek vélte a törvényt úgy magyarázni, hogy „a királyi kormány a végrehajtási hatalomban áll, melyet szabadon választandó és elbocsátható ministerei által gyakorol“.

A kérdést akkor összeköttetésbe hozták azzal az esettel ugyanis, mikor az angol parlament azzal a kifejezett kikötéssel ruházta a regensséget a walesi herczegre, hogy a Pitt-ministeriumot megtartsa. Az analogia azonban — mint Bertolini kifejti — nem talált, mert a regensségre a walesi herczeg — bármenynyire méltánylandók voltak is a személyére való tekintetek — szorosan véve nem tarthatott több jogot, mint bármely más angol polgár, s viszont a királyi hatalom ideiglenes gyakorlása a király betegsége alatt egészen más volt, mint a korona tényleges birtoklása, s nem zárta ki a parlament alkalmasnak vélt megszo- rításait.

Mikor 1848. október 17-én az olasz parlament újra egybe- űlt, a ministerium bejelentette a háznak, hogy a kamara össze- hívásával rendkívüli megbizatasát is lejárnak tekinti. Ezzel elismertetett az az elv, hogy a törvényhozói hatalom átruházása teljes lévén, ezen átruházás érvénye megszűntnek tekintendő a parlamenti munka újra felvételével.

Ismételt ízben 1859-ben Cavour terjesztette a kamarák elé az indítványt, hogy a haza védelme érdekében a király ruház- tassék fel teljes törvényhozói és végrehajtói hatalommal. Ekkor is siettek többen kifejezni azon aggályaikat, hogy a parlament nem mondhat le törvényhozói feladatáról, de a törvény azért mégis keresztülment.

* * *

„*Revue philosophique. Dix-neuvième année Nr. 11. No- vembre 1894.*“

Dugas „La mémoire brute et la mémoire organisée“ című hosszabb tanulmányában azt veszi fejtegetései kiinduló pontjául,

hogy az emlékezet kétféle: nyers és szervezett, vagyis mondjuk inkább: *fegyelmezett*. Az első természetesen egyszerű reproductiója valamely sensationnak, akár rögtön kövesse azt, akár csak később, s mint ilyen, teljesen passiv állapot, önként és magától képződik. A másik már nem egyszerű visszaállítása az elmúltnak, hanem értelmezése, magyarázata; nem integrális reproductiója előbbi benyomásainknak, hanem azoknak meggondolt kiválasztása, kirostálása, tehát már a lélek cselekvőségét feltételezi.

Példa gyanánt hozza fel Dugas a nyers emlékezetre egy mézszáros-inas ismeretes esetét, a ki deliriumában Phaedrából szavalt egész részleteket, melyet egy alkalommal játszani hallott, a nélkül, hogy értette volna, vagy egy lelkész cselédjét, ki egész lapokat tudott elmondani a római breviariumból. De azt hiszi Dugas, hogy az iskolás fiúnak is, ki ismétlés által tanulja leczkését, passiv módon, a figyelem közbejötte nélkül képződik emlékezete. Mert a ki gépiesen ismétel egy leczkét, az nem egy figyelmi actust, hanem egy vak és figyelem nélküli benyomás újít fel.

A nyers emlékezet ennélfogva az, a mely az értelem közbejötte nélkül, valamely még nem ismert mechanismus törvényei szerint képződik. Ellenben a fegyelmezett emlékezet az, mely a tárgyakat gondolkodás útján juttatja eszünkbe. Ebből magyarázható, hogy néha egy kérdés tanulmányozása után azzal a tudattal alszunk el, hogy csak részben tanultuk azt meg s majd visszatérünk még reá, s felébredve, meglepetve vesszük észre, hogy az egészet tudjuk. Az emlékezet képződéseál maink alatt ment végbe.

Ugyanígy történik ez a gépies leczketanulásnál, a mi arra enged következtetnünk, hogy a könyv nélkül tanulás sem egészen vak és passiv folyamat. Mert valóban könyv nélkül tanulni annyi, mint a szóbeli felmondás izommozgásait rendezni, összeállítani, s ez a mozgásszervező munka öntudatlanul, álmoközben ép úgy végbemehet, mint a reflexio munkája.

Könnyűség dolgában is a nyers emlékezet szembe tehető az activ emlékezet lassú és szabályos rögződésével, melynek normális időre van szüksége, hogy megalakulhasson. De viszont az emlékezet tartóssága is közvetett módot képez annak mikénti előállása meghatározásához. Abercrombie ismert egy előkelő színészt, ki beteg collegái egyikének helyettesítésére szállítatva fel, pár óra alatt kellett hogy megtanuljon egy hosszú és nehéz szerepet. Meg is tanulta igen gyorsan s egész tökéletesen eljátszta. De rögtön

azután elfeledte, úgy hogy több nap kellén egymásután játszania a szerepet, kénytelen volt mindig újra készülni rá, mert mint mondá, nincs ideje *tanulmányozni* a szerepet. A „betanulás“ és „tanulmányozás“ között tett eme szándékos distinctio — mondja Dugas — felette jellemző a két rendbeli emlékezetre nézve.

Ez szolgál ugyanis a regressio törvénye kifejezésére. Dugas formulája szerint emlékezetünket megfordított arányban veszjtük el azzal, a miként szereztük, s megfordított arányban nyerjük vissza, mint a hogy elvesztettük. De ez csak az activ emlékezetre áll. Tulajdonképen van egy emlékezet, melyet az idő fenyeget és eltöröl, s ez a nyers emlékezet, s van egy másik, melyet az idő formált, melyet tehát nem ront le, sőt inkább megedz: ez a szervezett emlékezet. Az előbbi alá oly tények tartoznak, melyeket a lélek nem jegyzett meg és nem rendezett. Ezek eszünkben maradnak, ha némileg tovább is előttünk vannak, vagyis tudatunk közelében tartózkodnak s feledésbe mennek, ha eltávolodnak s a multba visszamerülnek. Ellenben azok a dolgok, melyekre a lélek figyelmét ráirányozta, melyeket kiválasztott és érdemesnek talált visszatartani, sohasem merülnek el a tapasztalás rétegei alatt, de az időből mintegy fokozottan kidomborítva emelkednek ki az emlékezetből.

Ez egy tapasztalati igazság, melynek azonban tudományos magyarázata van. A régi emlékek nem azért maradnak meg, mivel régiek, hanem mivel idejük volt szervezkedniök. Az újak nem azért vesznek el, mivel újak, hanem mert nem volt idejük szervezkedni. Az idő tehát az emlékek szervezkedésének föltétele. Az emlékezet képződése időt követel, consolidatiójuk még hosszabbat, s így voltakép az emlékezet szervezkedése sohasem is fejeződik be.

E szervezkedési folyamat egyik módja a feledés. A szervezkedő emlékezet le tud bölesen mondani arról, a mit szerzett, azaz bír feledni. Mert helyesen mondotta Ribot, hogy az emlékezet föltétele a feledés. A tudatos tények egy nagy számának teljes feledése, s bizonyos számnak pillanatnyi elfeledése nélkül nem bírnánk emlékezni. Kevés eset kivételével a feledés nem betegsége az emlékezetnek, hanem egészségének föltétele. Csak próbát kell tennünk, mily rendkívüli nagy azon tudatos szavak és eslekmények száma, melyeket rögtön elfeledtünk, mihelyt eszünkbe ötlöttek a nap folyamán. Mert a lélek ép úgy, mint a test, kiküszöbölő a táplálkozás nem assimilálható részét.

A nyers emlékezet átmenetét a rendezett emlékezetbe Dugas a következő példával illusztrálja. Keresni akarok valamit a szobában. Útközben elfeledem, mit akarok keresni. De reflexióm pótolja emlékezetem hiányát. Abból, hogy mit akarhattam, következtek arra, hogy mit akartam. Itt az elfeledett nyers emlékezet rendezett emlékezetté alakult, mihelyt az elfeledett képet foglalkozásomhoz kapcsoltam. Nyers emlékezetnél a képek visszatérése egyedül az agy állapotától függ, szervezett emlékezetnél a visszaidézés önkéntes.

A derék tanulmány után csak érinteni kívánjuk *De la Grasserie* cikkkét a füzetben a „vad nyelvek tanulmánya fontosságáról lélektani szempontból“, és *Richardét* a „bírói bizonyításról“.

* * *

„*Revue d'économie politique.*“ Paris. L. Larose éditeur. Septembre—Octobre 1894. 8-me année. Nr. 9—10.

Alkalom- és időszerűnek látjuk e folyóirat elsőrendű erőktől támogatott munkássága bemutatásánál kiemelni egy beces tanulmányt *A. Levasseurtól*, mely az amerikai homestead intézményét ismerteti. (Le Homestead en Amérique.) E kérdés jelenleg majd minden modern állam törvényhozását és eszmevilágát élénken foglalkoztatja; eltekintve attól, hogy már nálunk is, mint aktuális programmpont kezd szerepelni, Franciaországban már ezelőtt kilencz évvel Fourdinier senator a polgári törvénykönyv 593. cikkülésének következő kibővítését indítványozta:

„Törvény által lefoglalhatatlanoknak jelentetik ki és semmi követelés fejében le nem foglalható minden 20 hektár kiterjedésű gazdasági birtok, beleértve a lakóházat és függelékeit, földete, hogy a tulajdonos ott lakik és műveli.“

Az úgynevezett „Société d'économie sociale“ is részletes javaslatot dolgozott ki és nyújtott be a társadalmi békecongressushoz, melynek főbb intézkedései a következők: Minden tulajdonos alapíthat egy „bien de famille“-t, melyet lefoglalhatatlannak jelent ki, de ez nem haladhat meg 10.000 franknyi becsértéket. Ha házassági szerződés útján köttetik ez ki, akkor csak visszavásárlás föltétele mellett idegeníthető el. Ha a tulajdonos meghal és gyermekeket hagy hátra, a birtok nem adható el ezek kiskorúsága alatt. Másfelől a 10.000 frankon felüli hagyatékok